Fimmtudaginn 1. apríl 1993.

Nr. 141/1990. **Friðmey H. Sveinsdóttir**
(Kristján Stefánsson hrl.)
gegn
Sigurði B. Guðmundssyni,
Sjóvá-Almennum tryggingum hf. og
Vífilfelli hf.
(Haraldur Blöndal hrl.).

Skaðabætur. Örorka. Skattfrelsi bóta.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Garðar Gíslason, Gunnar M. Guðmundsson og Pétur Kr. Hafstein og Guðmundur Jónsson, fyrrverandi hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 30. mars 1990. Hún krefst þess, að stefndu verði dæmdir in solidum til að greiða sér 644.070 krónur með ársvöxtum sem hér greinir: 45,6% frá 20. mars 1988 til 1. maí s.á., 44,4% frá þeim degi til 1. júlí s.á., 52,8% frá þeim degi til 1. ágúst s.á., 56,4% frá þeim degi til 1. september s.á., 49,2% frá þeim degi til 1. október s.á., 33,6% frá þeim degi til 1. nóvember s.á., 27,6% frá þeim degi til 1. desember s.á., 24% frá þeim degi 1. janúar 1989, 21,6% frá þeim degi til 1. mars s.á., 24% frá þeim degi til 1. apríl s.á., 33,6% frá þeim degi til 1. maí s.á., 38,4% frá þeim degi 1. júní s.á., 42% frá þeim degi til 8. s.m., en frá þeim degi til greiðsludags með hæstu lögleyfðu dráttarvöxtum, er leggist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 20. mars 1989. Þá er krafist málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndu krefjast staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar úr hendi áfrýjanda fyrir Hæstarétti.

I.

Ágreiningur málsaðila lýtur að því einu, hvort áfrýjandi verði að sæta því, að fjárhæð áætlaðs tjóns hennar vegna 15% varanlegrar örorku, 1.706.600 krónur, var í bótauppgjöri 27. apríl 1989, sem frá er greint í héraðsdómi, lækkuð vegna skattfrelsis örorkubóta um 37,74%, en það var álagningarhlutfall staðgreiðslu opinberra

gjalda á þeim tíma. Þessi lækkun nemur 644.070 krónum. Telur áfrýjandi þá fjárhæð vera óbættan hluta örorkutjóns síns.

II.

Samkvæmt áratugalangri dómvenju ber meðal annars að taka tillit til þess til lækkunar við mat á bótaskyldu tjóni vegna varanlegrar örorku, að örorkubætur, sem greiddar eru í einu lagi, teljast ekki til tekna við álagningu tekjuskatts og útsvars, sbr. nú 2. tl. 28. gr. laga nr. 75/1981 um tekju- og eignarskatt og 2. mgr. 23. gr. laga nr. 91/1989 um tekjustofna sveitarfélaga. Lög nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda raska í engu þeirri dómvenju, sbr. dóm Hæstaréttar 19. nóvember 1992 í máli nr. 13/1991.

Við mat á slíku tjóni getur reynt á ýmis fleiri atriði til lækkunar en skattfrelsi örorkubóta og hagræði af greiðslu þeirra í einu lagi. Það fer að álitum í hverju tilviki fyrir sig, hver eigi að vera hundraðshluti slíks frádráttar í heild, en samkvæmt dómvenju er hann ákveðinn í einu lagi.

Mál þetta er lagt þannig fyrir dómstóla, að við mat á örorkutjóni áfrýjanda getur ekki reynt á önnur slík álitaefni en skattfrelsi örorkubóta.

III.

Áfrýjandi var 23 ára, er hún varð fyrir slysi því, sem málið fjallar um. Í örorkuútreikningi frá 21. apríl 1989, sem áðurnefnt bótauppgjör var byggt á, er við það miðað, að tekjur hennar verði til frambúðar 70% af meðaltekjum iðnaðarmanna samkvæmt skýrslum Kjararannsóknarnefndar. Svarar það til 859.500 króna árstekna. Er 37,74% staðgreiðsluskattur af þeim tekjum innan við 15%, eftir að dreginn hefur verið frá lögmæltur persónuafsláttur.

IV.

Með vísan til þess, sem að framan er rakið, þykir óbætt tjón áfrýjanda vegna varanlegrar örorku að teknu tilliti til skattfrelsis örorkubóta hæfilega metið 400.000 krónur. Ber að dæma stefndu óskipt til að greiða áfrýjanda þá fjárhæð með vöxtum, eins og í dómsorði greinir.

Rétt er, að stefndu greiði áfrýjanda óskipt 200.000 krónur í máls-

kostnað í héraði og fyrir Hæstarétti. Við ákvörðun hans hefur ekki verið tekið tillit til virðisaukaskatts.

Dómsorð:

Stefndu, Sigurður B. Guðmundsson, Sjóvá-Almennar tryggingar hf. og Vífilfell hf., greiði áfrýjanda, Friðmey H. Sveinsdóttur, óskipt 400.000 krónur með ársvöxtum eins og hér greinir: 19% frá 20. mars 1988 til 11. júní s.á., 23% frá þeim degi til 21. s.m., 24% frá þeim degi til 1. ágúst s.á., 26% frá þeim degi til 21. s.m., 22% frá þeim degi til 1. september s.á., 12% frá þeim degi til 11. október s.á., 9% frá þeim degi til 21. s.m., 6% frá þeim degi til 1. desember s.á., 4% frá þeim degi til 21. janúar 1989, 6% frá þeim degi til 1. febrúar s.á., 8% frá þeim degi til 1. mars s.á., 10% frá þeim degi til 21. s.m., 13% frá þeim degi til 11. apríl s.á., 15% frá þeim degi til 21. s.m., en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags. Dráttarvexti má leggja við höfuðstól, í fyrsta sinn 21. apríl 1990.

Stefndu greiði áfrýjanda óskipt 200.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 9. mars 1990.

Mál þetta, sem dómtekið var 9. febrúar sl., er höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur af Friðmey H. Sveinsdóttur, kt. 050664-8139, Arahólum 4, Reykjavík, gegn Sjóvá-Almennum tryggingum hf., kt. 701288-1739, Suðurlandsbraut 4, Reykjavík, Vífilfelli hf., kt. 700269-7449, Haga við Hofsvallagötu, Reykjavík, og Sigurði B. Guðmundssyni, kt. 040165-2909, Holtsgötu 17, Reykjavík, með stefnu, út gefinni 1. júní 1989.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndu verði in solidum dæmdir til greiðslu skaðabóta, að fjárhæð 644.070 kr., með [nánar tilgreindum vöxtum og málskostnaði].

Dómkröfur stefndu eru þær, að þeir verði sýknaðir af kröfum stefnanda, en málskostnaður falli niður.

Sáttaumleitanir fyrir dómi hafa ekki borið árangur.

I.

Stefnandi lýsir málavöxtum svo, að 20. mars 1988 hafi bifreiðinni R-14468 verið ekið aftan á bifreiðina R-59903 á mótum Stekkjarbakka og Reykjanesbrautar í Reykjavík. Ökumaður R-14468 hafi verið stefndi

Sigurður B. Guðmundsson, en eigandi bifreiðarinnar stefndi Vífilfell hf. Bifreiðin R-14468 hafi verið tryggð lögboðinni skylduvátryggingu hjá Sjóvátryggingafélagi Íslands hf., sem nú er Sjóvá-Almennar tryggingar hf.

Stefnandi, Friðmey, hafi verið farþegi í bifreiðinni R-59903, og hafi hún hlotið allmikil meiðsl og verið flutt á slysadeild Borgarspítala. Áverkar stefnanda hafi einkum verið á hálsi og hafi leitt til tímabundinnar og varanlegrar örorku. Stefndi Sjóvá-Almennar trygginar hf. hafi viðurkennt óskoraða bótaskyldu, og 8. maí 1989 hafi farið fram fullnaðaruppgjör með fyrirvara. Í örorkutjónsútreikningi hafi bætur fyrir varanlega örorku á slysdegi verið taldar 1.706.600 kr. Við uppgjör hafi stefndi Sjóvá-Almennar tryggingar hf. lækkað þær bætur um 37,74%, 644.070 kr., vegna staðgreiðslu skatta, sem er stefnufjárhæðin. Stefnandi hafi mótmælt þessari niðurfærslu bóta og áskilið sér rétt til heimtu þeirra í sérstöku dómsmáli. Stefnandi telji eingreiðsluskaðabætur undanþegnar skatti og því lækkun bóta af þeim sökum óheimil. Stefnandi hafi hins vegar samþykkt niðurfærslu bóta vegna varanlegrar örorku um 5% vegna eingreiðsluhagræðis, enda standi til þess venja, viðurkennd af dómstólum.

Kröfur stefnanda eru reistar á tryggingarákvæðum umferðarlaga og lögum um eignar- og tekjuskatt og lögum nr. 73/1980 um tekjustofna sveitarfélaga. Bætur fyrir varanlega örorku teljist ekki til tekna í skattalegu tilliti, sbr. 2. mgr. 28. gr. l. 75/1981 um tekju- og eignarskatt og A-lið 2. gr. 1. 45/1987 um staðgreiðslu skatta. Sama varði tekjur til útsvars, sbr. 23. gr. 1. 73/1980 um tekjustofna sveitarfélaga. Stefnandi telur, að ekki hafi staðið heimild til þess að lækka bætur til sín á framangreindum forsendum, og krefst því greiðslu ofangreindrar fjárhæðar. Um kröfur stefnanda vísast enn fremur til XIII. kafla umferðarlaga nr. 50/1987.

II.

Af hálfu stefndu er tekið fram, að ekki sé ágreiningur um bótaskyldu og aðilar hafi orðið sammála um að leggja til grundvallar fram lagðan örorkutjónsútreikning. Hafi enginn ágreiningur orðið um bætur vegna tímabundinnar örorku, en hins vegar hafi aðila greint á um frádrátt vegna skattfrelsis bóta. Á þeim tíma, þegar útreikningurinn hafi verið gerður, hafi skattleysismörk verið 47.276 kr. á mánuði, 567.312 kr á ári, en greiða skyldi 37,74% af þeim tekjum, er umfram hafi verið. Tekjur stefnanda séu áætlaðar 859.500 kr. á ári, en tekjutap 128.900 kr., og sé því ljóst, að hún hefði átt að greiða fullan staðgreiðsluskatt af því, sem umfram var. Það reiknaða örorkutjón, sem henni sé bætt, hefði því aldrei nýst að fullu, heldur hefði hún greitt af því 37,74% staðgreiðsluskatt miðað við skattareglur, er í gildi hafi verið á útreikningsdegi. Það sé grundvallarregla skaðabótaréttarins, að tjónþoli eigi ekki að vera betur settur eftir tjón en fyrir

tjón. Sú röksemdafærsla, er stefnandi beiti, leiði til þess, að tjónþolar myndu hagnast á tjóni sínu. Reglan um skattfrelsi örorkutjónsbóta sé til þess fallin að draga úr kostnaði þeirra, sem svo ólánsamir séu að lenda í tjóni. Jafnframt dragi reglan úr nauðsyn hærri iðgjalda og sé því í alla staði þjóðhagslega hagkvæm. Þá sé enn til þess að líta, að mjög oft sé ekki um raunverulegt tekjutjón að ræða hjá tjónþolum. Mótmælt er vöxtum, en það sé gegn dómvenju að dæma dráttarvexti og vaxtavexti af kröfunum.

III.

Svo sem fram er komið, urðu aðilar sammála um það, að til grundvallar tekjutapi stefnanda vegna slyssins yrði lagður örorkutjónsútreikningur Jóns Erlings Þorlákssonar tryggingastærðfræðings, dags. 21. apríl 1989. Er sá útreikningur reistur á örorkumati Stefáns Bogasonar læknis, dags. 13. mars 1989.

Samkvæmt greindum útreikningi er höfuðstólsverðmæti vinnutekjutaps stefnanda talið nema á slysdegi:

Vegna tímabundinnar örorku	kr.	595.800
— varanlegrar örorku	—	1.706.600
Samtals	kr.	2.302.400

Við útreikning höfuðstólsverðmætis eru fram að útreikningsdegi, 21. apríl 1989, notaðir einfaldir vextir af almennum sparisjóðsbókum í Landsbanka Íslands. Eftir útreikningsdag eru notaðir 6% vextir og vaxtavextir. Dánarlíkur fara eftir reynslu áranna 1976 til 1980 og líkur fyrir missi starfsorku í lifanda lífi eftir sænskri reynslu. Ekki er tekið tillit til skatta.

Tjónsuppgjör aðila, sem dags. er 27. apríl 1989, er sett upp með eftirfarandi hætti, að því er örorkubætur varðar:

Tímabundin örorka		kr.	595.800
Varanleg örorka	1.706.600		
— 37,74%	644.070	—	1.062.529
	— 5% af afgangi	—	53.126
		Kr.	1.605.203

Ágreiningur aðila málsins varðar lækkun útreikningsfjárhæðar varanlegrar örorku um 37,74% vegna skattfrelsis örorkubóta. Styður stefnandi mál sitt því, að þar sem eingreiðsluskaðabætur séu undanþegnar skatti lögum samkvæmt, sé lækkun bóta af þeim sökum óheimil.

Frá og með lögum nr. 6/1935 um tekjuskatt og eignarskatt hefur það verið lögbundið í skattalöggjöf hér á landi, að örorkubætur séu eigi skattskyldar sem tekjur. Núgildandi meginlagaboð þessa efnis er að finna í 2.

tl. 28. gr. laga nr. 75/1981 um tekjuskatt og eignarskatt, en samkvæmt því ákvæði telst ekki til tekna „eignaauki, sem verður vegna greiðslu líftryggingarfjár, dánarbóta, miskabóta og bóta fyrir varanlega örorku, enda séu bætur þessar ákveðnar í einu lagi til greiðslu".

Við ákvörðun bóta vegna varanlegrar örorku hefur um áratugaskeið verið stuðst við útreikninga tryggingarfræðinga um vinnutekjutap tjónþola. Þeir útreikningar sýna tekjutap án tillits til skatta, nema annað sé tekið fram. Til þess að tjónþoli sé jafnsettur og fyrir tjón, ber því m. a. við ákvörðun bóta honum til handa að taka tillit til skattfrelsis bótanna. Er það í samræmi við reglur skaðabótaréttar og staðfest af langri dómvenju. Verður því ekki fallist á þá málsástæðu stefnanda, að lækkun útreikningsfjárhæðar vegna skatthagræðis sé óheimil.

Sé litið til áætlaðs vinnutekjutaps stefnanda samkvæmt framangreindum útreikningi, sem aðilar urðu sammála um að leggja til grundvallar, verður að telja eðlilegt, að um frádrátt sé að ræða vegna skattfrelsis bótanna.

Ákvörðun frádráttar vegna skatthagræðis er eitt þeirra óvissu matsatriða, sem taka þarf á, þegar ákveðin er bótafjárhæð vegna örorkutjóns. Raunhæfum nákvæmnisútreikningi verður þar ekki við komið. Eftir atvikum og eins og mál þetta liggur fyrir, verða þó ekki talin efni til að gera athugasemdir við bótauppgjör aðila að því leyti.

Ber því að sýkna stefndu af öllum kröfum stefnanda í máli þessu, en málskostnaður verður felldur niður.

Eggert Óskarsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndu, Sjóvá-Almennar tryggingar hf., Vífilfell hf. og Sigurður B. Guðmundsson, skulu vera sýknir af kröfum stefnanda, Friðmeyjar H. Sveinsdóttur, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.